

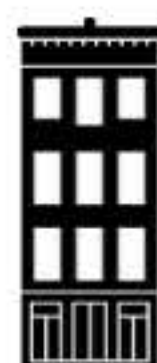
ANNE FRANK IN HET ACHTERHUIS WIE WAS WIE?

anne frank stichting

ANNE FRANK IN HET ACHTERHUIS WIE WAS WIE?

—

Oorspronkelijke editie in druk © 2013

ePub 2 editie © 2013

Alle rechten voorbehouden. © Anne Frank Stichting, Amsterdam

ISBN/EAN: 978-90-8667-038-3

Anne Frank in het Achterhuis – wie was wie?

U kunt dit e-book op alle e-readers en tablets lezen. Voor het beste resultaat raden we de volgende gratis apps aan:

- *iBooks* voor de *iPad*;
- *Gitden* en *Google Play Books* voor tablets voorzien van het *Android* systeem;
- *Adobe Digital Editions* en *iBooks* voor de computer.

Op de meeste tablets kunt u foto's vergroten door er op te tikken of met uw vingers te '*pinchen*'. De inhoudsopgave, de fotogalerij in het begin van het boek en alle grijze teksten zijn aanklikbaar.

[cijfer] verantwoording van de citaten

VOORWOORD

In het Achterhuis aan de Prinsengracht 263 in Amsterdam zaten in de Tweede Wereldoorlog acht Joden ruim twee jaar lang ondergedoken: Otto, Edith, Margot en Anne Frank, Hermann, Auguste en Peter van Pels en Fritz Pfeffer. Ze werden geholpen door vijf mensen die het vanzelfsprekend vonden om deze gevaarlijke taak op zich te nemen: Johannes Kleiman, Victor Kugler, Bep Voskuijl en Miep en Jan Gies.

Anne Frank heeft in haar dagboek de acht onderduikers in het Achterhuis en hun vijf helpers een gezicht gegeven: tussen juli 1942 en augustus 1944 beleefde ze twee intensieve jaren met hen. Haar jeugdige blik en de barre omstandigheden van de oorlogstijd kleurden de portretten die zij van hen schilderde sterk. In haar dagboek gaf Anne hun allemaal een pseudoniem, behalve haar ouders en haar zus.

Maar wie waren deze mensen eigenlijk, waar kwamen ze vandaan? Hoe zag hun dagelijks leven tijdens de bezetting eruit? Wat aten de onderduikers, wat deden ze de hele dag? En hoe konden de helpers naast hun kantoorwerk acht extra monden voeden zonder dat de omgeving het merkte? Hielden zij na de oorlog contact?

Dit boek schetst voor het eerst de levens van de onderduikers en de helpers vóór, tijdens en na de onderduik, in dertien persoonlijke portretten.

Verder waren er nog anderen actief in en rond de Prinsengracht 263, zoals magazijnknechten, leveranciers en vertegenwoordigers. Ook hun rol is nog nooit eerder beschreven.

De Anne Frank Stichting doet al jarenlang onderzoek naar alle betrokkenen. In deze publicatie zijn de nieuwste inzichten opgenomen, alsmede veel nieuwe foto's. Wij hopen dat dit ebook voor u een waardevolle aanvulling is op de bestaande literatuur over Anne Frank en het Achterhuis.

Ronald Leopold
Directeur Anne Frank Stichting

DE ONDERDUIKERS

OTTO FRANK

Vader van Margot en Anne, eigenaar van Opekta, oprichter van Pectacon en Gies & Co. Spil van de onderduik en de enige van de onderduikers die de oorlog overleeft.

EDITH FRANK

Moeder van Margot en Anne, afkomstig uit een rijke Duitse familie. Haar dochters zijn tijdens de onderduik haar grootste zorg.

MARGOT FRANK

Zus van Anne, een veelbelovende jonge vrouw. Margot heeft veel vriendinnen, houdt van sporten en kan goed leren.

ANNE FRANK

Beroemd geworden door haar dagboek. Ze is net dertien als ze moet onderduiken. Een puber met veel zelfinzicht en schrijftalent.

Anne Frank in het Achterhuis – wie was wie?

HERMANN VAN PELS

Een in Duitsland geboren Nederlander.
Werknemer van Otto Frank en specialist
in kruiden en specerijen.

AUGUSTE VAN PELS

Een gesoigneerde Duitse dame,
getrouwd met Hermann, moeder van
Peter. Haar gezin duikt een week na
de familie Frank onder in het Achterhuis.

PETER VAN PELS

Zoon van Hermann en Auguste,
is handig en volgt een technische
beroepsopleiding. Hij neemt zijn kat
mee naar het Achterhuis.

FRITZ PFEFFER

De tandarts van Miep Gies en een
bekende van de families Frank en
Van Pels. Hij is oorspronkelijk afkomstig
uit Berlijn en voegt zich als laatste bij
de onderduikers.

DE HELPERS

JOHANNES KLEIMAN

Een ondernemer in hart en nieren, en vriend en zakenpartner van Otto Frank. Hij suggereert het achterhuis als onderduikplek.

VICTOR KUGLER

Geboren in het toenmalige Oostenrijk-Hongarije, vocht in de Eerste Wereldoorlog. Verhuist naar Nederland en wordt werknemer van Otto Frank. Hij fotografeert graag en is de bedenker van de draibare boekenkast.

BEP VOSKUIJL

De oudste uit een groot Amsterdams gezin. Werkneemster van Otto Frank, in de administratie. Ze is de jongste helper en doet dagelijks boodschappen voor de onderduikers.

MIEP GIES

Een Oostenrijks meisje dat in Nederland terecht komt. Doet allerlei kantoorwerk voor Otto Frank en helpt de onderduikers aan boeken en voedsel. Na de oorlog woont Otto Frank zeven jaar in bij het echtpaar Gies.

Anne Frank in het Achterhuis – wie was wie?

JAN GIES

De man van Miep, werkzaam bij de Amsterdamse gemeente. Hij zit in het verzet en helpt de acht onderduikers in het Achterhuis onder andere aan distributiebonnen.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD

DE ONDERDUIKERS

DE HELPERS

DE GESCHIEDENIS IN VOGELVLUCHT

Op de vlucht

De bezetting en de anti-Joodse maatregelen

Opekta, Pectacon, Gies & Co

De onderduik en de arrestatie

Politieonderzoeken

Een onderscheiding voor de helpers

HET DAGELIJKS LEVEN IN HET ACHTERHUIS

Dagroutine

Eten en distributie

Contact met de buitenwereld

Dagelijkse ongemakken

Feestdagen

HET GEBOUW AAN DE PRINSENGRACHT 263

OTTO FRANK

Achtergrond – Een welgestelde familie

Vlucht naar Nederland – Een moderne ondernemer

De onderduik – Pater familias

Na de onderduik – In het teken van het dagboek

EDITH FRANK

Achtergrond – Gelukkige jaren

Vlucht naar Nederland – Wennen in een ander land

De onderduik – Leven in angst en wanhoop

Na de onderduik – Een goed georganiseerde hel

MARGOT FRANK

Achtergrond – Een lief en makkelijk meisje

Vlucht naar Nederland – Een vlijtige en slimme leerling

De onderduik – Met zijn achten en toch alleen

Na de onderduik – Westerbork, Auschwitz, Bergen-Belsen

ANNE FRANK

Achtergrond – Een eigenwijze peuter

Vlucht naar Nederland – Juffrouw Snaterbek

De onderduik – De droom een beroemd schrijfster te zijn

Na de onderduik – Een eenzame dood

HERMANN VAN PELS

Achtergrond – Nederlandse nationaliteit

De Vlucht naar Nederland – Specialist in kruiden en specerijen

De onderduik – Geldgebrek

Na de onderduik – Een fatale blessure

AUGUSTE VAN PELS

Achtergrond – Koket en elegant

Vlucht naar Nederland – Een nieuwe start in Amsterdam

De onderduik – Leven in de brouwerij

Na de onderduik – Een gruwelijke dood

PETER VAN PELS

Achtergrond – Een steeds legere klas

Vlucht naar Nederland – Een handige jongen

De onderduik – Honger en dromen van vrijheid

Na de onderduik – Een dodenmars

FRITZ PFEFFER

Achtergrond – Een sportieve tandarts

Vlucht naar Nederland – Afscheid van zijn zoon

De onderduik – Liefde op afstand

Na de onderduik – Dwangarbeid tot de dood

JOHANNES KLEIMAN

Achtergrond – Van vele markten thuis

De onderduik – De bontjas van Auguste van Pels

Na de onderduik – Intensief betrokken bij de Anne Frank Stichting

VICTOR KUGLER

Achtergrond – Vriend en zakenpartner

De onderduik – Bedenker van de boekenkast

Na de onderduik – Emigreren naar Canada

BEP VOSKUIJL

Achtergrond – Oudste in een groot gezin

De onderduik – De jongste helper

Na de onderduik – Ontmoeting met koningin Juliana

MIEP GIES

Achtergrond – Een fietstocht die haar leven bepaalt

De onderduik – Boodschapper en postduif

Na de onderduik – Een vrouw met een groot hart

JAN GIES

Achtergrond – Een bescheiden Amsterdammer

De onderduik – In het verzet

Na de onderduik – ‘Prins-gemaal’

ANDEREN IN EN OM DE PRINSENGRACHT 263

Magazijnbedienden 1942-1944

Katten

De chemicus en de burens

Vertegenwoordigers

Leveranciers: de bakker, de slager en de
groenteman

EMIGRATIESTROMEN VAN JODEN 1933 – 1939

DE BELANGRIJKSTE KAMPEN IN DIT BOEK

BEKNOPT TIJDLIJN

LEVENSLIJNEN

WOORDENLIJST

BRONVERMELDING

VERDER LEZEN

VERANTWOORDING VAN DE CITATEN

VERANTWOORDING VAN DE FOTO'S EN ILLUSTRATIES

COLOFON

HET DAGELIJKS LEVEN IN HET ACHTERHUIS

Dagroutine

—

Het is kwart voor zeven. In het Achterhuis gaat de wekker. De onderduikers staan op en wassen zich vóór de magazijnmedewerkers om halfnegen arriveren. Daarna mogen ze immers nauwelijks geluid maken. Ze lopen op sloffen, mijden krakende traptreden en gebruiken geen stromend water. Hoesten, niezen, lachen, praten of ruziën is uit den boze. Om de tijd te doden houden de onderduikers zich 's ochtends voornamelijk bezig met lezen en studeren. Sommigen hebben naaiwerk te doen, anderen treffen voorbereidingen voor het eten. In het kantoor op de eerste verdieping zijn de helpers aan het werk. Miep haalt tussendoor de boodschappenlijst in het Achterhuis op.

'Het is halfeen. De hele rataplan ademt op'^[1], schrijft Anne. Tussen de middag gaan de magazijnknechten naar huis om te eten, en hoeven de onderduikers even wat minder voorzichtig te doen. De helpers van kantoor komen meestal langs en soms ook Jan Gies. Samen

luisteren ze om één uur naar de BBC op het illegale 'baby-radiootje'^[2], daarna wordt er gegeten. Na de middagpauze gaan de helpers weer naar beneden en doen de meeste onderduikers een dutje. Anne schrijft dan vaak in haar dagboek. De rest van de middag is het weer stil: er worden aardappels geschild, stille klusjes voor kantoor gedaan en men leest en studeert verder. De helpers gaan door met hun kantoorwerk. Miep en Bep gaan er tussendoor of na hun werk op uit om de boodschappenlijst af te werken: voedsel, kleding, zeep en soms verjaardagscadeautjes.

Als de magazijnknechten rond halfzes vertrekken, geeft Bep de onderduikers een seintje. De helpers gaan elk naar hun eigen partner of gezin en het Achterhuis komt tot leven: magazijnsleutel pakken, brood uit het magazijn halen, schrijfmachines naar boven dragen, aardappels opzetten, voor Peters kat Mouschi het 'muizendeurtje'^[3] in het kolenhok openzetten... ieder heeft zijn eigen taak. Na het eten wordt er soms een spelletje gespeeld. Met veel geschuif van stoelen en opklapbedden maken de onderduikers rond negen uur hun slaapplaatsen in orde. Om beurten gebruiken ze de badkamer, Anne als jongste het eerst. Fritz studeert tot laat Spaans in het kantoor beneden. Rond middernacht is het hele Achterhuis in diepe rust.

Op zaterdagochtend wordt er nog gewerkt in het magazijn, maar zaterdagmiddag en zondag nemen de

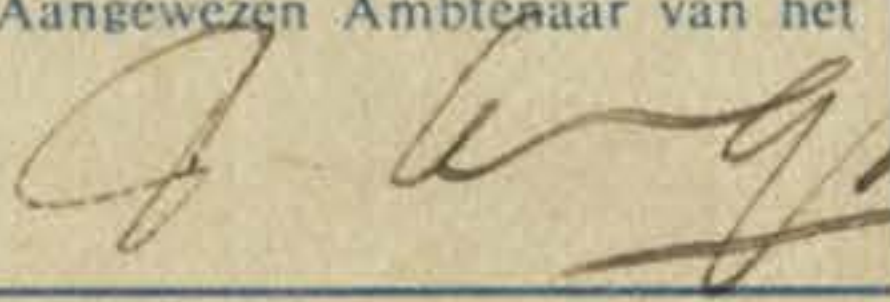
onderduikers de tijd voor een uitgebreide wasbeurt in een teil: ieder heeft daarvoor zijn favoriete plek in het pand. Ook wordt dan de was gedaan en het Achterhuis gepoetst. In de twee aangrenzende panden zijn ook bedrijven gevestigd, dus daar hoeven de onderduikers in het weekend minder rekening mee te houden. Maar de gordijnen blijven altijd dicht.

Eten en distributie

—

Ter voorbereiding op de onderduik zijn er flink wat voorraden aangelegd, waaronder rijst, jam, meel, thee, koffie, ongeveer honderd blikken conserven en ook zeep en andere huishoudelijke producten. Na enkele maanden komt er nog eens 130 kilo peulvruchten bij. Terwijl Peter de zware zakken één voor één naar de zolder hijst, barst er plotseling eentje en valt er een regen van bruine bonen naar beneden. Het duurt weken voor de laatste zijn gevonden: ze liggen in alle hoeken en gaten van het trappenhuis.

Anne Frank in het Achterhuis – wie was wie?

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN		
DISTRIBUTIE STAMKAART		
TEVENS BEWIJS VAN OPNEMING IN HET BEVOLKINGSREGISTER		
M/V	No.	B 029613 *
Geslachtsnaam	Gies	
Voor-naam	Jan A	
Geboren	op 18 Aug 05 Gem. Amsterdam	
Nationaliteit: NEDERLANDER		
Dagteekening aangifte	Gemeente en Adres	Paraaf Ambt.
	Rijnstr 238 3h Houtv. 25 ho	
Afgegeven in Gem. AMSTERDAM op 25 September 1939		
De Aangewezen Ambtenaar van het		
		

DISTRIBUTIESTAMKAART VAN JAN GIES.

Vanwege de dreigende voedselschaarste reguleerde de Nederlandse overheid al vóór de nazi-inval in Nederland de voedselvoorziening via distributiestamkaarten en -bonnen. De bezetter nam dit systeem over. Iedereen die ingeschreven stond in het bevolkingsregister moest persoonlijk een stamkaart afhalen bij de gemeente. Bij

een distributiekantoor konden de bonnen op vertoon van deze stamkaart vervolgens ook door iemand anders worden opgehaald. Met de stamkaarten van de Franks en Pfeffer krijgen Miep en Bep distributiebonnen om bepaalde levensmiddelen en andere gerantsoeneerde producten te kopen, zoals zeep. Omdat de familie Van Pels vanaf december 1942 niet meer in het bevolkingsregister staat ingeschreven, hebben zij geen stamkaart meer en dus geen bonnen. Ze moeten alles op de zwarte markt kopen, wat veel duurder is. De twee gezinnen voeren aparte huishoudboekjes: ze eten wel gezamenlijk, maar verdelen op den duur bijvoorbeeld het vetrantsoen en tellen per persoon de aardappels af.

Vlees, melk, eieren en groente worden door Miep en Bep aangevoerd. Soms is er niets anders te krijgen dan andijvie, spinazie of zuurkool, en eten ze weken hetzelfde. Aardappelen vormen een tijdlang de basis voor bijna elke maaltijd, zelfs voor het ontbijt als er geen brood is. Met gevoel voor humor schrijft Anne in mei 1944: 'Groente is nog steeds zeer moeilijk te verkrijgen, rotte stoofsla hadden we vanmiddag. [...] Daarbij nog rotte aardappelen, dus een heerlijke combinatie!'^[4]

Contact met de buitenwereld

—

Afgesneden van de wereld als ze zijn, is al het nieuws van buiten ontzettend belangrijk voor de onderduikers. Ze hangen dan ook aan de lippen van de helpers als die

op bezoek komen. Victor Kugler brengt regelmatig kranten en weekbladen mee zoals de Haagsche Post en Das Reich. Elke snipper informatie wordt binnenstebuiten gekeerd en meerdere malen besproken. Al na vijf maanden schrijft Anne: 'Onze gedachten hebben net zo weinig afwisseling als wijzelf'.

[5] Via Miep correspondeert Fritz Pfeffer regelmatig met zijn geliefde Charlotte, die ook in Amsterdam woont, maar niet weet dat Fritz zo dichtbij ondergedoken zit. Hij ontvangt ook brieven en lekkernijen van haar.

15/xi. 1942. Amsterdam - Fritz

Mein einzige Innigstgeliebte!

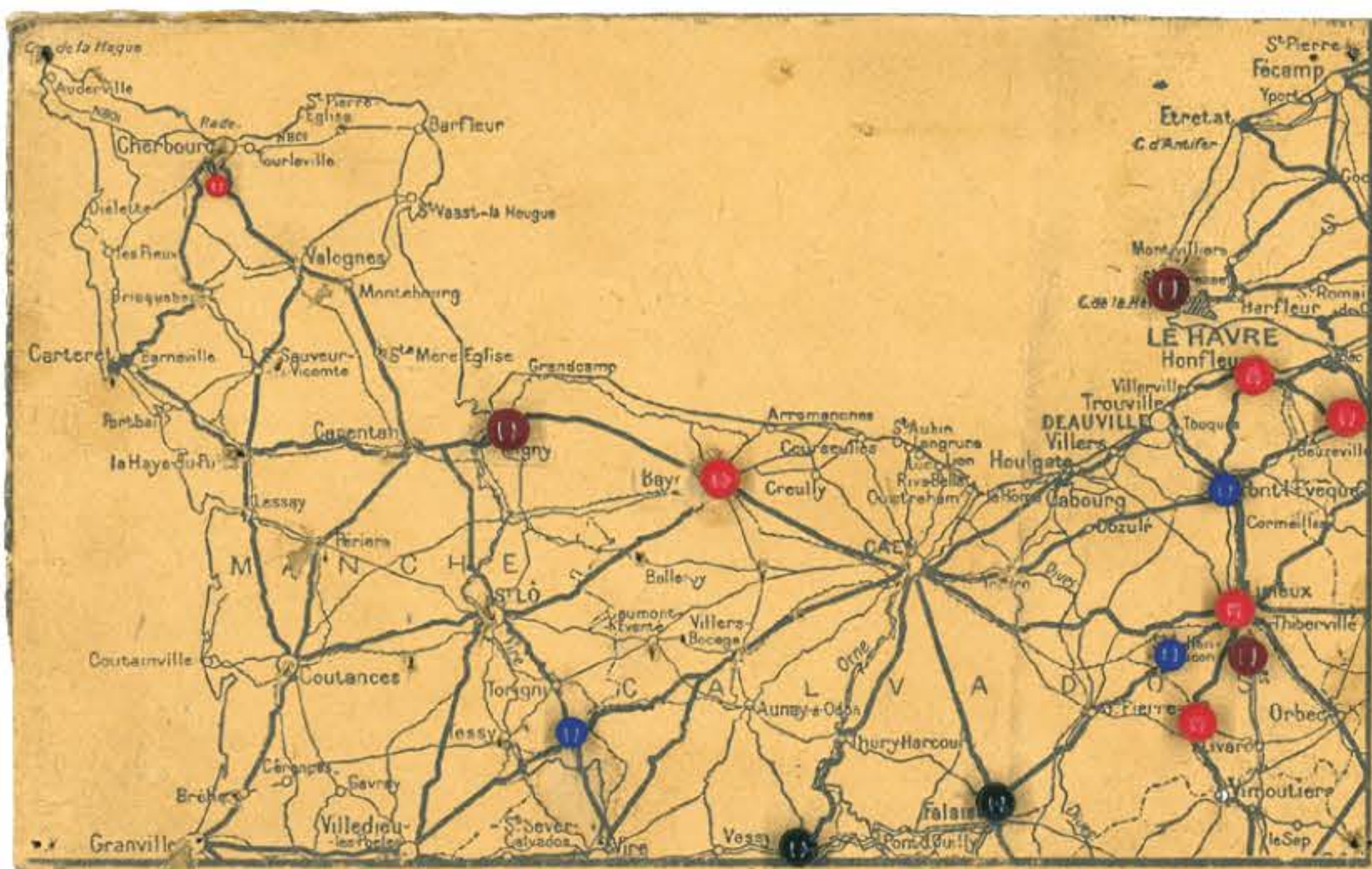
Dir sollst mein Morgenrösch von mir spenden.
Mir fällt es diesmal so schwer dir zu schreiben,
da wir alles täglich besprechen konnten.
Und doch heißt mich mein Herz darin, da es
so voll Stolz für dich, meine vom Herzen Geliebte,
ist. Ich bewunderte alle Zeit deine so kaffers,
stille Größe und deinen Adel, mit dem du
diese unbeschreiblich schwere Zeit meistert.
Mein Stolz besteht in meiner ganzen Hingabe
für dich in meinem Streben, dir und denen,
mit denen Liebe würdig zu zeigen.
Was bedrückt diese kaffertlich reif hübsche Unterdrückung
in dem mir unerreichten Raum!
Hätte wärdet keinen herrlichen Müß, denn Gottvertrauen
und deine Liebe wird mich mir mit Stärke und
kaffers halten. In diesem Sinne immer mit dir
Küßt dich innigst dein Fritz

Von diesen Liebesbriefen die ich so
lange für dich bewahrte, raufe täglich mir eine.

**AFSCHIEDSBRIEF VAN FRITZ PFEFFER
AAN ZIJN GELIEFDE, CHARLOTTE
KALETTA, 15 NOVEMBER 1942, VLAK
VOOR HIJ ONDERDUIKT. 'JOUW LIEFDE
ZAL MIJ STERKEN', SCHRIJFT HIJ.**

De klokken van de Westertoren, die op enkele tientallen meters afstand staat, laten elk kwartier hun indringende geluid horen. 's Nachts horen de onderduikers vaak het beangstigende gebrom van overvliegende

bommenwerpers. Via de illegale radio luisteren ze naar Radio Oranje op de BBC en naar Duitse zenders. De spanning die ze tijdens het luisteren voelen is intens, zeker als in 1944 na D-Day de berichten over de opmars van de geallieerden binnenkomen. Vanaf die tijd houdt Otto op een kaartje bij hoe de geallieerde troepen vorderen.

VERHEUGD HOREN DE ONDERDUIKERS OP 6 JUNI 1944 DAT DE GEALLIEERDEN IN NORMANDIË ZIJN GELAND. MET SPELDEN HOUDT OTTO OP EEN KAARTJE HUN VORDERINGEN BIJ.

Dagelijkse ongemakken

—

Het Achterhuis is vochtig en hier en daar scheefgetrokken. Omdat de meeste ramen nooit open

mogen vanwege de kans op ontdekking, is het er benauwd en bedompt. Doordeweeks mag tijdens kantooruren de wc niet worden doorgetrokken en bovendien wordt er veel gerookt. In het Achterhuis hangt een doordringende geur, vermengd met die van peper en nootmuskaat. Als er beneden veel peper gemalen wordt, schrijft Anne: 'Iedereen die bovenkomt, begroet ons met "hatsjie"'.^[6] Ratten en muizen zijn onvermijdelijk in een oud grachtenpand met allerlei voorraden: de katten Moffie en Mouschi moeten elke avond op jacht, maar veroorzaken zelf een keer een vlooienplaag: iedereen krijgt jeuk.

Een grote angst van de onderduikers is dat er iemand ernstig ziek wordt. Gelukkig blijft het beperkt tot hoofdpijn, stevige verkoudheden (overdag niet hoesten of niezen!), griep, Annes verslechterende ogen, een gekneusde rib en een rotte kies van Auguste en de rugpijn van Otto.

Om soepel te blijven doen de onderduikers het eerste jaar nog aan gymnastiek. Met grote discipline proberen ze ook mentaal de opsluiting en het stil zijn vol te houden.

Feestdagen

—

In het Achterhuis wordt geen verjaardag overgeslagen, die van de helpers evenmin. Omdat het steeds moeilijker is om aan voedsel of leuke cadeautjes te komen, wordt

men gedurende de onderduik inventiever. Auguste krijgt bijvoorbeeld een kaas-, vlees- en broodbon en een potje jam en Peter een beursspel. Meestal geven ze elkaar boeken, etenswaren of bloemen en het gezin Frank schrijft gedichten voor elkaar. Edith krijgt in januari 1944 zelfs nog een echte 'vooroorlogse'^[7] mokkataart cadeau, die Anne van haar vader expliciet moet vermelden in haar dagboek. Tegen het einde van de onderduik fungeert ook wat lang bewaarde echte 'koffie voor één kopje'^[8] als presentje. Op het Sinterklaasfeest van 1943 krijgt ieder voor de grap zijn eigen schoen cadeau, vergezeld van een gedicht, en met Kerstmis datzelfde jaar bakt Miep een koek waar 'Vrede 1944' op staat.

BEP VOSKUIJL

1937

Naam — **Elisabeth van Wijk-Voskuil**

Geboren — **5 juli 1919 (Amsterdam, Nederland)**

Gestorven — **6 mei 1983 (Amsterdam, Nederland)**

Pseudoniem in *Het Achterhuis* — **Elli Vossen**

Achtergrond

Oudste in een groot gezin

—

Elisabeth – ze wordt meestal Bep genoemd – is de oudste dochter van Johannes Voskuijl en Christine Sodenkamp. Ze wordt geboren in Amsterdam en krijgt één broer en zes zussen. Het gezin woont een tijdje in Hilversum, maar verhuist weer terug naar de hoofdstad. Ze zijn religieus: Beps vader is gereformeerd en haar moeder hervormd, en alle acht kinderen worden gedoopt en gaan naar de zondagsschool.

Na de lagere school heeft Bep verschillende baantjes, onder andere als serveerster in een restaurant. Omdat ze hogerop wil komen, volgt ze in de avonduren een cursus stenografie om als kantoorbediende aan de slag te kunnen.

Bep houdt erg van dansen en muziek en ze gaat graag naar de bioscoop om de nieuwste films te bekijken. Ze is een plichtsgetrouwe en zorgzame jongedame, die in gezelschap vaak wat stil overkomt. Maar ze kan af en toe ook uitbundig plezier maken.

Bep komt in 1937 bij Opekta in dienst van Otto Frank en leert later ook zijn gezin kennen. Met haar achttien jaar is ze de jongste bediende. Ze verricht allerlei administratief werk. Later is ze secretaresse op de verkoopafdeling. Ze deelt een kantoor met Miep, die tien jaar ouder is. De sfeer is ontspannen en prettig. Tussen de middag maken ze vaak samen een wandelingetje terwijl ze hun boterhammen opeten. Haar vader, die vanwege gezondheidsproblemen werkloos thuis zit, treedt later als magazijnmeester bij Opekta in dienst.

De onderduik

De jongste helper

—

Bep wordt als laatste ingelicht over de onderduikplannen – de anderen zullen misschien getwijfeld hebben of ze zo'n jong iemand (Bep is dan 22 jaar) wel bij deze ernstige zaak mochten betrekken. Op het helpen van Joden stonden immers zware straffen. Het vertrouwen in Bep wordt niet beschaamd: ook zij zegt toe als helper te willen fungeren. Op dat moment kan ze de reikwijdte van haar aanbod natuurlijk nog niet bevatten. Thuis kan ze de spanningen die deze taak met zich meebrengt alleen delen met haar vader, die ook door Otto Frank in vertrouwen is genomen. Verder weet niemand iets.

Twee jaar lang voorziet ze de onderduikers samen met Miep van boodschappen. Bep is verantwoordelijk voor de melk en het brood en wordt er ook op uitgestuurd om andere huishoudbenodigdheden te halen, zoals schoonmaakmiddelen of kleding. Als haar dagboek bijna vol is, schrijft Anne dat ze Bep wil vragen een nieuw te kopen. Zonder te weten voor wie, maakt Beps zus af en toe kleding die Bep dan voor Anne en Margot meebrengt. Via een andere zus, die bij een farmaceutisch bedrijf werkt, kan Bep soms aan medicijnen komen. Ook bestelt ze op haar naam schriftelijke cursussen, onder andere steno voor Margot, Peter en Anne en later nog Latijn voor Margot. Ze probeert het de onderduikers zo goed mogelijk naar de zin te maken. Samen met Miep bedenkt ze voor het Sinterklaasfeest 1943 bijvoorbeeld allerlei gedichtjes

en zelfgemaakte cadeautjes en zet die in een grote mand als verrassing voor de onderduikers klaar.

'...ze had een heel lief karakter, ze had veel voor mensen over, [...] was een beetje in zichzelf gekeerd'.

Cor van Wijk, zoon van Bep,
2007 ^[60]

Bep verlooft zich in de oorlogstijd met Bertus Hulsman, maar verbreekt de verloving al snel. Omdat haar vader steeds zieker wordt en er thuis soms niet genoeg te eten is, eet ze tussen de middag en 's avonds vaak met de onderduikers mee. Ze kan het goed met Anne vinden, hoewel Margot in leeftijd dichterbij haar staat. Soms was Anne 'als een zus'^[61], vond Bep later. Ze delen de interesse in filmsterren en kletsen vaak. Anne is verguld met de ansichtkaart van de koninklijke familie in Canada, die Bep een keer voor haar meebrengt. Eén nacht blijft Bep slapen in het Achterhuis en ervaart ze de spanning van het leven aan de andere kant van de draaibare boekenkast. Ze doet geen oog dicht.

Na de onderduik

Ontmoeting met koningin Juliana

—

Als de Sicherheitsdienst op 4 augustus 1944 het pand aan de Prinsengracht is binnengedrongen, stuurt Jo Kleiman Bep snel weg. Ongehinderd kan ze het kantoor verlaten. Later komt ze terug en gaat ze samen met Miep naar het Achterhuis om te kijken wat er aan persoonlijke spullen van hun vrienden te redden valt. In de slaapkamer van Edith en Otto zien ze het roodgeruite dagboek van Anne liggen, en ook de losse vellen papier en oude kasboeken die Anne van hen gekregen had om te schrijven. Samen rapen ze alle papieren op en Miep bewaart ze.

Bep blijft tot kort na haar huwelijk met Cor van Wijk in mei 1946 bij Opekta werken. Ook na diens verhuizing naar Zwitserland houdt Bep contact met Otto Frank. Als hij in Amsterdam is, gaan ze samen lunchen en Bep gaat heel af en toe bij hem en zijn tweede vrouw Fritzi op bezoek. Zijn dankbaarheid voor haar hulp in de oorlogsjaren maakt Otto Frank ook kenbaar door Bep, die het nooit breed heeft, af en toe geld te lenen of te geven. Bep en Cor krijgen drie zonen – Ton, Cor en Joop – en een dochter, Anne-Marie. Het meisje is vernoemd naar Anne Frank.

**'...ik ben nu eenmaal geen "vrouw van de wereld"'.
van de wereld''.**

Bep Voskuil, 1957^[62]

Bep voelt zich ongemakkelijk bij alle publiciteit rond Anne Frank en haar dagboek, en geeft het liefst geen ruchtbaarheid aan de gebeurtenissen in het Achterhuis. Maar als ze in 1959 samen met Miep tijdens de pauze van een filmvoorstelling aan koningin Juliana en prinses Beatrix wordt voorgesteld, is ze in haar hart ‘toch wel een beetje trots dat ons die grote eer te beurt is gevallen’.^[63] Via brieven houdt ze contact met Victor Kugler en ze bezoekt hem een keer in Toronto.

Bep lijdt aan een nierkwaal, waardoor ze in het ziekenhuis terechtkomt. Vlak na haar opname overlijdt ze daar op 6 mei 1983; ze is dan 64 jaar.

Anne Frank in het Achterhuis – wie was wie?

BEP MET HAAR MOEDER, ROND 1939.

Anne Frank in het Achterhuis – wie was wie?

**PORTRET VAN DE FAMILIE VOSKUIJL, ROND
1932. BEP ZIT NAAST HAAR MOEDER.**

Anne Frank in het Achterhuis – wie was wie?

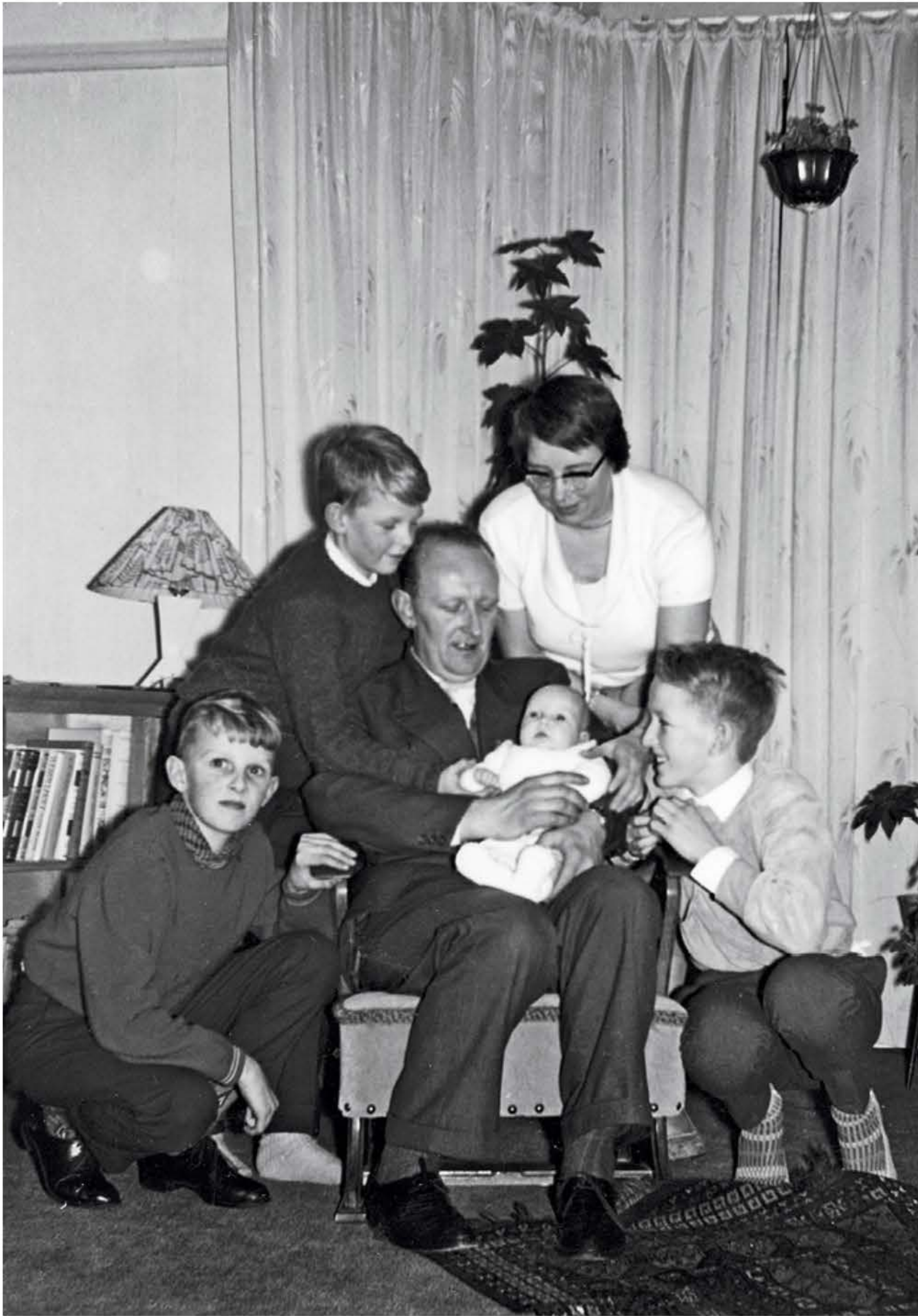
**DRIE MEDEWERKSTERS VAN OPEKTA: PINE,
MIEP EN BEP (RECHTS), OP DE
PRINSENGRACHT, MEI 1941.**

Anne Frank in het Achterhuis – wie was wie?

**DE HUWELIJKSDAG VAN BEP EN COR VAN
WIJK, 15 MEI 1946. JOHANNA KLEIMAN STAAT
UITERST LINKS, OTTO FRANK EN CHARLOTTE
KALETTA STAAN LINKS VAN HET BRUIDSPAAR.
MIEP EN JAN GIES STAAN HELEMAAL RECHTS.**

Anne Frank in het Achterhuis – wie was wie?

BEP MET HAAR GEZIN, 1960.

Anne Frank in het Achterhuis – wie was wie?

V.L.N.R.: BEPS DOCHTER ANNE-MARIE, JAN, MIEP EN BEP OP EEN ZOMERSE DAG BIJ BEP THUIS AAN HET GALILEIPLANTSOEN IN AMSTERDAM, BEGIN JAREN ZEVENTIG.

Anne Frank in het Achterhuis – wie was wie?

OTTO EN FRITZI OP BEZOEK BIJ BEP, 1978.

Anne Frank in het Achterhuis – wie was wie?

BEP ROND 1979.

MIEP GIES

ROND 1935

Naam — **Hermine Gies-Santrouschitz**

Geboren — **15 februari 1909 (Wenen, Oostenrijk)**

Gestorven — **11 januari 2010 (Hoorn, Nederland)**

Pseudoniem in *Het Achterhuis* — **Miep van Santen**

Achtergrond

Een fietstocht die haar leven bepaalt

—

Anne Frank in het Achterhuis – wie was wie?

MIEP AAN HET WERK BIJ OPEKTA, 1936.

ANDEREN IN EN OM DE PRINSENGRACHT 263

Magazijnbedienden 1942-1944

—

Johannes Voskuyl - in Annes dagboek krijgt hij het pseudoniem mijnheer Vossen - werkt korte tijd als meubelverkoper en later als boekhouder voor verschillende bedrijven en particulieren. Rond 1935 kan hij door zijn ziekte, hij heeft maagkanker, niet goed meer functioneren. Hij zit thuis en heeft zorgen omdat hij een groot gezin heeft te onderhouden. Zijn oudste dochter Bep treedt in 1937 in dienst bij Opekta en in 1941 neemt Otto Frank de zieke Johannes aan als magazijnmeester. Beiden worden door Otto in vertrouwen genomen over de onderduikplannen.

‘Dan gingen we dus hier naartoe [...], dan liet ze de boekenkast zien, dan zei ze [Bep]: “Kijk, dat heeft mijn vader gemaakt, dit heeft jouw opa gemaakt”, en ja, dat doet je toch wel wat’.

Cor van Wijk, zoon van Bep,
2007^[71]

Johannes Voskuijl timmert de draaibare boekenkast die de toegangsdeur naar het Achterhuis verbergt. Verschillende cadeautjes die de onderduikers voor het Sinterklaasfeest van 1942 van de helpers krijgen, worden door hem gemaakt: een asbak voor Hermann van Pels, een portretlijst voor Fritz Pfeffer en boekensteunen voor Otto Frank.

In het magazijn zorgt hij met de knechten voor de bevoorrading en het onderhoud van de specerijenmolen en de maalmachines. Daarnaast maken ze de kruidenmengsels, wegen die af en verpakken ze. Johannes houdt een oogje in het zeil en brengt elke ochtend het afval weg dat Peter ’s avonds in het magazijn heeft gezet. In 1943 verergert zijn ziekte en kan hij niet meer werken. Wel komt hij nog af en toe op visite. Kort na de oorlog, op 27 november 1945, overlijdt Johannes Voskuijl.

Willem van Maaren volgt Johannes Voskuijl in het voorjaar van 1943 op als magazijnmeester. Met zijn komst verdwijnt het gevoel van veiligheid dat de onderduikers bij Johannes Voskuijl hadden. Volgens Anne wordt Van Maaren ‘achterdochtig aangaande het achtergebouw’^[72] en laat hij zelfs af en toe valstrikken achter in het magazijn: hij zet bijvoorbeeld een potlood rechtop op tafel zodat hij kan zien of er na werktijd nog iemand langs is gelopen. Hij vermoedt klaarblijkelijk dat er iets aan de hand is in het Achterhuis.

Daarnaast zijn er ten tijde van de onderduik twee tijdelijke magazijnbedienden werkzaam: Lammert Hartog en Johannes Jacobus de Kok. Deze laatste is onder andere acrobaat en matroos. Samen met Van Maaren is De Kok ook betrokken bij enkele bedrijfsdiefstallen bij Opekta en Gies & Co, naar later blijken zal.

Katten

—

Op de Prinsengracht 263 wonen rond 1940 twee katten, die het pand vrij van ongedierte moeten houden. Als de onderduik begint, is van deze twee alleen Moffie nog over, de ‘magazijn- en kantoorkat’, zoals Anne hem noemt.^[73] Anne heeft dan al afscheid moeten nemen van haar eigen zwarte poes Moortje, die een nieuw thuis heeft gevonden bij de burens op het Merwedeplein. Ze mist Moortje op ‘elk moment van de dag’.^[74] Aanvankelijk biedt de zwarte kater Mouschi, die Peter

Anne Frank in het Achterhuis – wie was wie?

JOHANNES VOSKUIJL, ROND 1932.